

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การคุ้มครองประชาชนภายในรัฐเป็นภารกิจประการหนึ่งของรัฐ รัฐจึงมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุขและมีคุณภาพ และรวมถึงการสร้างสันติสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดแก่สังคม โดยอาศัยกระบวนการทางกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความเสมอภาคอย่างเป็นรูปธรรมแก่ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคด้วย แต่โดยที่ในปัจจุบันนี้สภาพการค้าและระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีการนำความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ มากขึ้น ขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพของสินค้าหรือบริการและรวมถึงการรู้ไม่เท่าทันเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการ ทั้งยังขาดอาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นและผู้บริโภคนำคดีขึ้นสู่ศาล การดำเนินคดีในศาลได้สร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของผู้บริโภคต่อศาล ผู้บริโภคจึงอยู่ในสถานะที่ไม่มีกำลังความสามารถเพียงพอที่จะพิทักษ์สิทธิของตนได้ โดยที่คดีผู้บริโภคนั้นเป็นคดีแพ่ง

การดำเนินคดีจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 อย่างไรก็ดี การปรับใช้กฎหมายดังกล่าวแก่การพิจารณาคดีผู้บริโภคยังปรากฏปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคดีผู้บริโภคที่มีผู้เสียหายจำนวนมากได้รับความเสียหายจากมูลเหตุเดียวกันจากการกระทำของผู้ประกอบการรายเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการที่จะให้ผู้เสียหายแต่ละรายได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีเดียวกันและได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีในคราวเดียวกันนั้นเป็นสิ่งที่ยาก หากจะปรับใช้หลักกฎหมายเรื่องการมอบอำนาจให้ฟ้องคดี การรวมพิจารณา การร้องสอด และการเป็นคู่ความร่วม ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเรื่องการให้ถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามคดีก่อนโดยไม่จำเป็นต้องสืบพยาน ตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค นั้น ก็ล้วนแต่มีหลักเกณฑ์ที่

เครื่องครัดและยุ่งยาก ดังนั้น จึงควรนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) มาปรับใช้เพื่อเป็นการแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าว

จากการศึกษาประวัติและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศพบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) เป็นการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากรูปแบบหนึ่งซึ่งมีแนวความคิดที่จะให้เอกชนรวมตัวกันเพื่อฟ้องคดีเยียวยาความเสียหายของตนเอง ซึ่งหลักการสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้แก่ การดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก โดยผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้นต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน (Common fact and common law) และในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะต้องมีการพิจารณาตั้งตัวแทนของสมาชิกกลุ่มขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) พบว่า ร่างพระราชบัญญัติฯ พัฒนามาจากร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ. ... ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งได้นำแนวคิดและหลักการส่วนใหญ่มาจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action) ตาม Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา และจากการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ปรากฏอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า The Federal Rule of Civil Procedure หรือ FRCP เป็นบทบัญญัติทั่วไปที่สามารถปรับใช้กับคดีแพ่งได้ทุกประเภท แต่คดีที่นิยมนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปใช้ เช่น คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Toxic Exposure Litigation) คดีผู้บริโภค (Consumer Claim) คดีเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย (Product Liability) คดีเกี่ยวกับหุ้น (Security Fraud) คดีล้มละลาย (Bankruptcy) คดีละเมิดซึ่งมีผู้เสียหายพร้อมกันจำนวนมาก (Mass Torts) คดีเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงาน (Employment Class Action) หรือ แม้กระทั่งคดีที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ (Discriminations)

ในการดำเนินคดีผู้บริโภคที่มีบุคคล ถูกโต้แย้งสิทธิจากมูลกร รณเดียวกันเป็นจำนวนมาก นั้น การดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจที่ก่อให้เกิดความเสียหายต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยผู้บริโภคต้องดำเนินคดีเป็นรายกรณีไป ซึ่งการที่ผู้บริโภคต่างต้องฟ้องคดีของตนต่อศาลเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิฟ้องคดี เพราะการดำเนินคดีในศาลใช้เวลานาน และเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยอาจไม่ฟ้องคดีด้วยเห็น

ว่าผลที่จะได้รับจากการฟ้องคดีไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปก็เป็นได้ อีกทั้งยังก่อให้เกิด ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาล เพราะในกรณีที่ผู้บริโภคต่างคนต่างฟ้องยอมส่งผลให้มีคดีขึ้น ผู้ ศาลจำนวนมาก จึงทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า และเกิดการพิจารณาคดีที่ซ้ำซ้อน และจากการสืบพยานของผู้บริโภคแต่ละรายในแต่ละคดีที่มีความแตกต่างกันก็อาจทำให้คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีเกิดความแตกต่างกันได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะที่เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาที่มีความแตกต่างกันอีกด้วย นอกจากนี้ การฟ้องร้องผู้ประกอบการรายเดียวกันเป็นหลายคดีย่อมทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ประกอบการธุรกิจที่มีจำนวนจำกัด เพราะ ผู้บริโภครายใดที่ฟ้องคดี ก่อนย่อมมีโอกาบบังคับคดีจากทรัพย์สินของผู้ประกอบการธุรกิจ ได้ก่อนผู้บริโภคที่ฟ้องคดีในภายหลัง ทำให้ผู้ที่ฟ้องคดีในภายหลังอาจไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหาย เพราะผู้ประกอบการอาจไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะให้บังคับคดีได้

จากปัญหาดังกล่าว ถ้าได้มีการนำรูปแบบ หลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้จะทำให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้แทนคดีสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายคนอื่น ๆ ได้ โดยที่ผู้บริโภคเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องดำเนินคดีด้วยตนเอง และไม่จำเป็นต้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดี ผู้เสียหายเหล่านั้นก็จะมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม และในการพิจารณาคดี ผู้แทนคดีสามารถนำสืบพิสูจน์ความรับผิดชอบของจำเลยแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายคนอื่น ๆ ไปในคราวเดียวกัน และเมื่อศาลมีคำพิพากษา คำพิพากษาของศาลก็จะมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ค่าเสียหายนี้ได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี และเป็นวิธีการดำเนินคดีที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และยังช่วยลดความเสี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา และเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มยังเป็นมาตรการที่ทำให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงการรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) พบว่ายังคงปรากฏปัญหาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนในการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่มและทนายความฝ่ายโจทก์อาจดำเนินคดีโดยไม่สุจริต และไม่รักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอและเป็นธรรมได้ เนื่องจากอาจเกิดกรณีการร่วมมือกับผู้ประกอบการซึ่งเป็นจำเลยในการตกลงประนีประนอมยอม

ความกัน ในทางที่เสียเปรียบและส่งผลเสียแก่ประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มได้ และการที่ร่างพระราชบัญญัติฯ กำหนดหลักการไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า ผู้แทนคดีจะต้องสามารถป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ย่อมทำให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายได้ว่า การป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ นั้นมีความหมายเพียงใด

2. องค์การที่มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน จึงไม่อาจเป็น โจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เนื่องจาก โจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเดียวกัน ดังนั้น การที่องค์กรที่มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ไม่อาจเป็น โจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้จึงเป็นการขัดต่อหลักการตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่ให้อำนาจแก่องค์กรในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค

3. ร่างพระราชบัญญัติฯ มิได้มีการกำหนดมาตรการในการคัดเลือกหรือกำกับดูแลการทำหน้าที่ที่นายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้เป็นการเฉพาะ คงกำหนดแต่เพียงหลักเกณฑ์การตรวจสอบการทำหน้าที่ของนายความเท่านั้น ซึ่งหากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินการของนายความแล้ว ผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ไม่เพียงแต่กระทบถึงสิทธิของโจทก์หากแต่ยังกระทบถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย ดังนั้น จึงควรมีมาตรการในที่เข้มงวดในการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4. การดำเนินคดีแพ่งในศาลไทยใช้ระบบกล่าวหา โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การเสนอพยานหลักฐานรวมทั้งการถามพยานจะเป็นเรื่องของคู่ความ ศาลทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลางที่กำกับให้การสู้คดีเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มใช้ระบบไต่สวน ศาลจึงต้องแสดงบทบาทเชิงรุก โดยศาลจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง ึ่งใหม่ จึงเป็นการยากที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี แบบกลุ่มซึ่งเป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดีในระบบกล่าวหามานาน จะปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติจากการวางตัวเป็นกลางมาเป็นผู้ควบคุมการดำเนินคดีทุกชั้นตอนได้

5. การประกาศและการส่งคำบอกกล่าวในการดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องอาศัยมาตรการในการบอกกล่าวที่มีประสิทธิภาพ แต่โดยที่วิธีการดังเช่นที่ใช้ในคดีแพ่งสามัญ เช่น การปิดประกาศหน้าศาล การลงประกาศในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ไม่เป็นที่ประสบความสำเร็จและไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค จึงอาจทำให้ผู้บริโภคสมาชิกกลุ่มไม่ได้รับการบอกกล่าวการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และไม่ได้แสดงเจตนาขอออกจากการเป็น

สมาชิกกลุ่มในกรณีที่ผู้บริโภครายนั้นไม่ต้องการที่จะถูกผูกพัน โดยผลแห่งคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

6. ในกรณีที่ผู้แทนโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์ได้ดำเนินคดีโดยไม่สุจริต หรือดำเนินคดีไปในลักษณะที่ไม่ได้คุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอและเป็นธรรม และศาลได้มีคำพิพากษาในคดีนั้นแล้ว แต่สมาชิกกลุ่มไม่ประสงค์ที่จะผูกพันในผลแห่งคำพิพากษา เช่นนี้สมาชิกกลุ่มย่อมไม่อาจแสดงเจตนาขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ เพราะการแสดงเจตนาได้ล่วงเลยกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดแล้ว เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติฯ กำหนดให้สมาชิกกลุ่มต้องแสดงเจตนาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดนับแต่เมื่อได้รู้ว่าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

7. ในการพิพากษาคดีแบบกลุ่มนั้น ร่างพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้ให้อำนาจศาลในการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาไว้ ซึ่งถ้าหากปรากฏความเสียหายเพิ่มมากขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือภายหลังจากที่มีการบังคับคดีไปแล้ว ผู้เสียหายย่อมไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนที่เพิ่มขึ้นได้ นอกจากนี้ ในร่างพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ ซึ่งหากมีนำหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ มาใช้ อาจเกิดปัญหาในการตีความได้ว่า ศาลจะมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่ และหากศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายนี้ได้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ควรมีอัตราอย่างน้อยเพียงใด

8. ร่างพระราชบัญญัติฯ มิได้ให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่สมาชิกกลุ่มมีสิทธิอุทธรณ์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิของตนในการขอรับชำระหนี้ ซึ่งเป็นกรจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เป็นอย่างมากและเป็นการขัดต่อหลักการอุทธรณ์ในคดีแพ่งซึ่งโดยหลักแล้วผู้ที่ถูกระทบสิทธิโดยผลแห่งคำพิพากษาของศาลย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาก่อให้เกิดความลังเลและไม่เป็นธรรมแก่โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และจำเลย เนื่องจากคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากและเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง และผลแห่งคำพิพากษาของศาลจะกระทบต่อสิทธิของกลุ่มบุคคลเป็นจำนวนมาก ดังนั้น คำพิพากษาคดีแบบกลุ่มจึงควรต้องมีการอุทธรณ์และฎีกาไปยังศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาดังเช่นคดีแพ่งทั่วไป

9. สมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดี จึงเป็นการจำกัดสิทธิของสมาชิกกลุ่มในการบังคับคดี และในการจ่ายเงินค่าเสียหาย เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องจัดสรรเงินให้เป็นไปตามลำดับ กล่าวคือ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องจัดสรรเงินให้แก่

เจ้าหน้าที่ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และ 289 ก่อน และจัดสรรเงินในส่วนที่เป็นเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ให้แก่ทนายความ รวมถึงให้หัก ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ด้วย และเมื่อมีเงินเหลือจากที่ได้จัดสรรตามลำดับดังกล่าวแล้วจึงจะนำมาจัดสรรชำระหนี้ให้แก่โจทก์ สมาชิกกลุ่ม ซึ่งการจัดลำดับดังกล่าวอาจทำให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ได้รับชำระหนี้เพราะไม่มีเงินเหลือเพียงพอที่จะชำระหนี้ให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีนั้นไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มุ่งจะคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมาก และยังขัดต่อเจตนารมณ์ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่มุ่งคุ้มครองให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมด้วย

10. ในกรณีที่ศาลมีอำนาจที่จะสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อรับรองสิทธิ ใน ส่วนของค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้น แต่ในการบังคับคดีในส่วนของค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้นนี้ ร่างพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าจะบังคับคดีอย่างไร จะนำเงินส่วนใดมาจ่ายค่าเสียหายในส่วนนี้ ผู้บริโภคซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีเรียกร้องค่าเสียหาย ส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้ได้จริงหรือไม่ เพราะเงินที่ได้จากการบังคับคดีในครั้งแรกอาจไม่มีเหลือเลยก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีผู้บริโภคในกรณีที่มีผู้เสียหาย จำนวนมากจากการโต้แย้งสิทธิมูลกรณีเดียวกัน ประกอบกับการวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) ของประเทศไทยที่ได้บัญญัติให้คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นคดีประเภทหนึ่งที่สามารถนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการระงับข้อพิพาทในคดีผู้บริโภค เนื่องจากข้อพิพาทในคดีผู้บริโภคบางคดีได้ก่อให้เกิดความเสียหายและกระทบสิทธิของบุคคลเป็นจำนวนมาก กานำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในกรณีดังกล่าวจะทำให้การเยียวยาผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายรายย่อยได้รับการเยียวยาความเสียหายและได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยการใช้สิทธิทางศาลเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย นอกจากนี้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มยังเป็นมาตรการที่จะช่วยลดปริมาณคดีและลดภาระการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย โดยจะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นรูปแบบวิธีพิจารณาคดีที่มีลักษณะเฉพาะและมีหลักการหลายประการที่แตกต่างจากรูปแบบวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไป

ซึ่งรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีจุดกำเนิดมาจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี และในปัจจุบันก็มีประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหลายประเทศที่นำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การจะนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมีพัฒนาการมาจากแนวความคิดของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีมาปรับใช้ในการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากในประเทศไทยดังเช่นคดีผู้บริโภคนั้น เนื่องจากประเทศไทยจัดอยู่กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังนั้น การนำหลักการการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวมาปรับใช้ย่อมต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักการและรายละเอียดบางประการ เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอเกี่ยวกับการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้ในคดีผู้บริโภคในกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก โดยการยกร่างหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นมาเพิ่มเติมโดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายเฉพาะแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยการนำหลักการตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาปรับใช้เพียงบางส่วน ทั้งนี้ ในร่างหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มควรมีการพิจารณาใหม่ในประเด็นเกี่ยวกับการฟ้องคดี วิธีพิจารณา การพิพากษาคดี การบังคับคดี เพื่อให้ร่างหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ ที่มุ่งเน้นหลักความสะดวก ความรวดเร็ว หลักประหยัด หลักไม่เป็นทางการ และหลักสุจริตในการดำเนินคดี โดยหลักการดังกล่าวควรมีสาระ ดังนี้

1) ควรมีการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีประสิทธิภาพและมีความเที่ยงธรรมมากยิ่งขึ้น และควรสร้างผู้พิพากษารุ่นใหม่ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยการแต่งตั้งข้าราชการตุลาการเป็นผู้พิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นควรแต่งตั้งจากบุคคลที่อาวุโสหน่อย คือ เมื่อโปรดเกล้าฯ เป็นผู้พิพากษาประจำศาลแล้วก็ให้ปฏิบัติหน้าที่ในศาลชำนาญพิเศษนี้เลย ซึ่งการแต่งตั้งเช่นนี้นั้นจะทำให้การเปลี่ยนทักษะเป็นไปได้ง่ายขึ้นและทำให้ผู้พิพากษามีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ และควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อเป็นการเตรียมความรู้ความเข้าใจและสร้างความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งแผนกการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาด้วย แต่คำพิพากษาคดีแบบกลุ่มไม่ควรถูกจำกัดให้เป็นที่สุดที่ชั้นศาลอุทธรณ์ตามหลักการของการพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาภาคแผนกคดีผู้บริโภคให้เป็นที่สุด ด้วยเหตุ

ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลกระทบกับจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจในการจ่ายเงินชด ไร่
ค่าเสียหายเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงควรให้ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาแผนกคดีแบบกลุ่ม เป็นผู้
ทบทวนการพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้การ
วินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็น ไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมกับทั้งฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจและฝ่ายผู้บริโภค

2) ควรกำหนดแนวทางการคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้แทน โจทก์ให้ชัดเจนเพื่อให้ศาลใช้
พิจารณาประกอบการคัดเลือกผู้แทนโจทก์ โดยการกำหนดรายละเอียดแนวทางดังกล่าวนี้ อาจ
จัดทำในรูปแบบของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการคัดเลือกผู้แทนโจทก์ในการ
ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการคัดเลือกผู้แทนโจทก์เป็นไปใน
แนวทางเดียวกัน เนื่องจากโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการ
ดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของ
สมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ และในส่วนของทนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดี
แบบกลุ่มนั้นควรมีการสอบเพื่อรับ ใบอนุญาตว่าความในคดีแบบกลุ่มเป็นการเฉพาะแยกต่างหาก
จากการสอบใบอนุญาตว่าความในคดีทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ได้ทนายความที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการ
เฉพาะ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีรูปแบบการดำเนินคดีที่พิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งทั่วไป
และในการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นทนายความฝ่ายโจทก์ นอกจากศาลจะต้องพิจารณาว่าทนายความ
ฝ่ายโจทก์นั้นมีใบอนุญาตว่าความในคดีแบบกลุ่มหรือไม่แล้ว ศาลควรต้องจะพิจารณาหลักเกณฑ์
เหล่านี้ประกอบด้วย กล่าวคือ ประสบการณ์และชื่อเสียง ผลงาน ความร่วมมือกับโจทก์ซึ่งเป็นผู้
แทนกลุ่มและมรรยาททนายความ ทั้งนี้ เพื่อให้การทำหน้าที่ทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
เกิดประโยชน์ต่อโจทก์และสมาชิกกลุ่มอย่างสูงสุด

3) ควรให้อำนาจหน่วยงานของรัฐ สมาคม หรือบุคคลตามกฎหมายที่มีอำนาจดำเนินคดี
แทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหาย มีอำนาจในการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดี
แบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน
อันเนื่องมาจากข้อพิพาทที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเสียหายที่เกิดแก่
สาธารณะด้วย และในประเทศไทย ประชาชนยังมีแนวคิดที่ยึดติดกับบทบาทของรัฐและหน่วยงาน
ของรัฐที่มีหน้าที่ให้บริการสาธารณะและคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่
ประชาชน ซึ่งถ้าหากหน่วยงานของรัฐ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมผู้บริโภคซึ่ง
เป็นองค์กรที่มี อำนาจในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจในการ
ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายทุกคนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบ
ธุรกิจรายเดียวกันแล้ว ย่อมเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงควร

กำหนดนิยามของคำว่า “กลุ่มบุคคล” ให้ความหมายรวมถึงองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้วย แต่ควรให้องค์กรเหล่านี้มีอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคเฉพาะแต่ในกรณีที่ผู้บริโภคได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการฟ้องคดีเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มุ่งเน้นให้เอกชนเป็นผู้ริเริ่มฟ้องคดี

4) ควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในการดำเนินแบบกลุ่ม เพราะคดีที่มีความเสียหายเกิดแก่ร่างกาย อาชีวนามัย ความเสียหายในขั้นที่สุดอาจจะยังไม่ปรากฏชัด ซึ่งหากให้ ศาลมีอำนาจในการสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาดังเช่นหลักการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ แล้วย่อมเป็นการสอดคล้องกันและเป็นผลดีแก่ผู้เสียหายที่ได้รับ ความคุ้มครองและได้รับการเยียวยาจนกว่าความเสียหายจะถึงที่สุดด้วย นอกจากนี้ ควรมี การศึกษารูปแบบ วิธีการจัดตั้ง Trust fund ดังเช่นในต่างประเทศ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายเพิ่มมากขึ้นมีโอกาสได้รับชดเชยค่าเสียหายจากความเสียหายที่ปรากฏเพิ่มขึ้นอย่างแท้จริง และเพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจมีกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damage) เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภคฯ แต่ทั้งนี้ควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับอัตราของค่าเสียหายเชิงลงโทษใหม่ เนื่องจากอัตรา ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มาตรา 42 ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกำหนดอัตรา ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีผู้บริโภคที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

5) ควรกำหนดให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาได้เช่นเดียวกับโจทก์ในการ ดำเนินคดีคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ที่อาจได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบต่อ สิทธิของตนอันเนื่องมาจากคำพิพากษาหรือ คำสั่งของของศาลชั้นต้นจึงควรต้องมีสิทธิในการ อุทธรณ์เช่นเดียวกับโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะไม่ใช่คู่ความในคดีก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเกิดความเป็นธรรมกับสมาชิกกลุ่ม และควรมีการจัดตั้งศาล อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกาแผนกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นไปตามระดับชั้นศาลดังเช่นคดีแพ่งทั่วไป คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยการ อุทธรณ์ในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค แผนกคดีแบบกลุ่ม ส่วนการฎีกาในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นให้ฎีกาไปยังศาลฎีกาแผนกคดี แบบกลุ่ม

6) ควรกำหนดให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิบังคับคดีเพราะสมาชิกกลุ่มถือเป็นบุคคลที่ได้รับ ประโยชน์จากคำพิพากษาของศาลและมีฐานะเสมือนเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา จึงควรต้องมีสิทธิ ในการบังคับคดีเช่นเดียวกับโจทก์ และควรมีการพิจารณาเรื่องลำดับการชำระหนี้ใหม่โดยให้หนี้

ค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มพึงได้รับนั้นเป็นหนี้ที่อยู่ในลำดับเดียวกับหนี้บุริมสิทธิ เนื่องจากลำดับการชำระหนี้ตามร่างพระราชบัญญัติฯ นั้นยังไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือสมาชิกกลุ่มจะมีสิทธิได้รับชำระหนี้หลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดสรรเงินให้แก่เจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิหรือเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิอย่างอื่นทำนองเดียวกับบุริมสิทธิ และได้จัดสรรเงินค่าทนายความและค่าฤชาธรรมเนียมแล้ว ซึ่งผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาจไม่ได้รับเงินค่าเสียหายเลยก็ได้ หรืออาจได้รับเงินแต่ไม่เพียงพอต่อความเสียหาย เนื่องจากเงินที่ได้จากการบังคับคดีนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะจ่ายให้แก่สมาชิกกลุ่มทั้งหมด

SPU CHONBURI